

Na dně - reflexe

Zhlédnutí zfilmované inscenace *Na dně* natočené v roce 1952 ve mně vyvolalo řadu neúplných postojů. Pokusím se své nejvýraznější dojmy, i přes poněkud rozostřené myšlenky, co nejlépe zformulovat.

V každém případě pro mě byly bezprostřední pocity po dočtení dramatu diametrálně odlišné od těch po zhlédnutí filmové verze. Četba ve mně vyvolala obraz, ve kterém jsem mohla spatřit řadu osobností s jasně viditelnými odlišnostmi. U filmu jsem měla častokrát dojem splynutí řady postav v jednu, zejména u mužských představitelů. Jistě, všechny postavy mají podobný osud, a sice ocitnutí se v tíživé situaci. Tento rys jsem při četbě vycítila z chování každé z postav. U filmu jsem ale měla dojem silné podoby, která mi někdy znemožňovala vnímat některé postavy jako rozdílné. Nebudu zastírat, že jistý faktor mohl hrát i ruský jazyk, kterému dobře nerozumím. A ačkoliv jsem drama četla krátce před zhlédnutím a text jsem kvůli orientaci kontrolovala i při sledování, občas jsem měla obtíže sledovat postavy a jejich pohnutky v takové míře, v jaké jsem toho byla schopna při četbě dramatu. Tento obecný dojem se ale netýká všech postav. Některá konkrétní ztvárnění ve filmu na mne udělaly dojem. Nejvýraznějším překvapením, v dobrém slova smyslu, pro mě bylo herecké ztvárnění Vasilisy. Na rozdíl od četby, kdy mi její postava připadala trochu šablonovitá a vlastně nezábavná, u filmové verze to bylo naopak. Je pravda, že v některých situacích už jsem si nebyla jista, jestli to není už příliš za čarou přirozenosti. Ale došla jsem k závěru, že ne. Otázka přirozenosti hereckých výkonů ve mně hlodala asi nejvíc. Nebyla jsem totiž s to rozhodnout se, zda mi připadalo ku prospěchu věci přirozené hraní nebo více nepřirozené. Víím, že pod pojmenováním přirozeného a nepřirozeného si každý představí něco jiného, já kupříkladu zápolila sama se sebou a s tím, co si mám myslet. U Vasilisy mi notná dávka teatrality vůbec nevadila a připadalo mi, že situacím vlastně sluší. Na druhé straně Kostylev, Bubnov, Křivonoška a vlastně i Tatar mi ve filmu přišli svou všední civilností příliš podobní a zvýraznění některých jejich charakterových rysů by dle mého názoru podpořilo dynamiku.

Co musím na filmu ocenit je, že působil pospolitou poetikou beznaděje, kterou jsem v takové míře při četbě necítila. Jakési všudypřítomné dusno bylo cítit po celou dobu filmu a podtrhlo nějaké aspekty, které pro mě jako čtenáře nebyly tak výrazné, ale po filmovém zážitku mi přišly zásadní – kupříkladu zacyklenost. Při čtení jsem měla dojem, jako bych měla

možnost nahlížet do nejzajímavějších událostí, které se kdy v noclehárně udály. Ve filmu jsem naopak měla pocit, že podobné události jsou v tamním prostředí na denním pořádku a dějí se častěji, než by nás napadlo. Příběh pro mě byl tímto aspektem obohacen o skutečný pocit bezvýchodnosti zpackaných nenaplněných životů. Trochu mě mrzelo, že v této obecné poetice byla trochu utlumena postava Luky. Málo jsem viděla, jak dokáže hýbat s city a názory ostatních. Přišlo mi, jako by proplouval jako nějaký kouzelný dědeček, který sice dokáže působit jako vlídný článek osazenstva, ale skoro nikdo mu nevěnuje pořádně pozornost. Určitě vidím nevyužitou možnost prohloubit rozdíly a dopady, které Luka svým počínáním vytváří.

Další aspekt filmu, který bych ráda zmínila, souvisí opět s vyvoláním určité atmosféry. Situace, ve kterých všichni ti vyvrhelové a nešťastníci působí jako lidé, kteří k sobě mají blízko a pociťují nějakou pospolitost, navzdory mnohým rozporům a často mělkým vztahům, dodaly celé podívané rozměr navíc. Mám na mysli hlavně chvíle, kdy jsou všichni spolu a notují si nějaké písničky. Hned jsem viděla lidskost v postavách i z jiné stránky, než jen z té negativní ztroskotanecké.